

**INFORMATIVNA BROŠURA ZA
PRAVNE STRUČNJAKE I PRUŽAOCE PRAVNE POMOĆI
PRAVA ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

PRAVA ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

Ova brošura ima informativnu svrhu, a namijenjena je advokatima, pravnicima i pružiocima besplatne pravne pomoći koji mogu pružiti pravne savjete ili zastupati žrtve trgovine ljudima kao oštećene strane u sudskim postupcima. Sadrži korisne informacije koje mogu biti od pomoći u otkrivanju trgovine ljudima, kao i pružanju adekvatne podrške i pomoći žrtvama trgovine ljudima.

ŠTA JE TRGOVINA LJUDIMA?

Trgovina ljudima ozbiljno je i eksploatatorsko krivično djelo koje uključuje vrbovanje, transport, transfer, skrivanje ili primanje osoba upotrebom sile, prisile, obmane ili drugih sredstava u svrhu eksploatacije. Ova eksploatacija može imati različite oblike, uključujući prisilni rad, seksualnu eksploataciju, prosjačenje, dječje i prisilne brakove, uklanjanje organa ili druge oblike eksploatacije.

Trgovina ljudima predstavlja kršenje ljudskih prava i nezakonita je u većini zemalja širom svijeta. U Bosni i Hercegovini, trgovina ljudima smatra se teškim krivičnim djelom.

Žrtve trgovine ljudima podvrgavaju se dehumanizirajućim uslovima, fizičkom i psihičkom zlostavljanju i gubitku lične slobode. Trgovci ljudima manipulišu i kontrolišu svoje žrtve, što im izuzetno otežava bijeg ili traženje pomoći.

KO MOŽE POSTATI ŽRTVA TRGOVINE LJUDIMA?

Trgovina ljudima ne pravi razliku na osnovu starosti, spola, nacionalnosti ili društvenog statusa i svako može postati žrtva. Žrtve trgovine ljudima mogu dolaziti iz širokog spektra sredina i okolnosti.

Neke osobe su podložnije trgovini ljudima:

Djeca: Djeca su posebno ranjiva na trgovinu ljudima, jer je njima lakše manipulirati i eksploatirati ih. Mogu biti podvrgnuta različitim oblicima eksploatacije, uključujući dječji rad, vojnu regrutaciju i seksualnu eksploataciju.

Žene i djevojčice: Žene i djevojčice često su na meti seksualne eksploatacije, prisilnog braka i kućnog ropstva. Rodna diskriminacija i neravnopravnost mogu povećati njihovu ranjivost.

Radnici migranti: Radnici migranti, posebno neregularni ili bez dokumenata, mogu biti izloženi riziku od eksploatacije. Trgovci ljudima mogu im obećati bolje mogućnosti za zapošljavanje, ali umjesto toga ih podvrgavaju prisilnom radu ili drugim oblicima eksploatacije.

Migranti, izbjeglice i azilanti: Osobe koje bježe od sukoba ili progona podložne su trgovini ljudima zbog svoje nesigurne situacije. Mogu postati žrtve trgovaca ljudima koji im obećavaju siguran prolaz ili pomoć u dolasku do sigurnijeg odredišta.

Osobe koje žive u siromaštvu: Ekonomska ranjivost je značajan faktor: Oni koji žive u siromaštvu mogu biti namamljeni lažnim obećanjima o dobro plaćenim poslovima, što može dovesti do eksploatacije.

Osobe s invaliditetom: Osobe sa fizičkim ili intelektualnim invaliditetom mogu se lakše kontrolisati i eksploatisati zbog njihove ranjivosti.

LGBTQ+ osobe: Diskriminacija i stigmatizacija mogu učiniti LGBTQ+ osobe podložnim trgovini ljudima. Mogu biti prisiljeni na situacije protiv svoje volje zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.

Žrtvama trgovine ljudima treba učiniti dostupnom informaciju da postoje organizacije civilnog društva, institucije i službe za podršku koje im mogu pomoći. Te organizacije mogu pružiti zaštitu, pravnu pomoć, medicinsku njegu i savjetovanje kako bi pomogle žrtvama da se oporave i obnove svoje živote. Za žrtve je važno da imaju mogućnost se obrate institucijam i organizacijama koje im mogu pružiti pomoć i podršku kako bi se izbile iz kruga eksploatacije.

KAKO SE PONAŠAJU TRGOVCI LJUDIMA?

Trgovci ljudima prepoznaju i iskorištavaju ranjivosti pojedinaca koristeći različite taktike kao što su obmana, prisila, prijetnje, fizičko nasilje i psihološka manipulacija. Često koriste različite taktike za identifikaciju i biranje osoba koje su u nesigurnim situacijama ili su podložnije prisili i manipulaciji.

Neke od uobičajenih ranjivosti koje trgovci ljudima prepoznaju su:

- ⇒ **Ekonomska ranjivost:** Ljudi koji se suočavaju sa finansijskim poteškoćama ili siromaštvom mogu biti privučeni obećanjem posla ili finansijske sigurnosti, što ih čini ranjivim na trgovinu ljudima radi prisilnog rada ili drugih oblika eksploatacije.
- ⇒ **Emocionalna ranjivost:** Trgovci ljudima koji nude emocionalnu podršku, društvo ili osjećaj pripadnosti mogu izmanipulisati osobe koje doživljavaju emocionalni stres, poput depresije, traume ili usamljenosti.
- ⇒ **Iskustvo rodno zasnovanog nasilja:** Trgovci ljudima često iskorištavaju osobe koje su doživjele rodno zasnovano nasilje, kao što je nasilje u porodici, seksualni napad ili prisilni brak. Osobe koje su preživjele navedeno mogu biti podložnije trgovini ljudima zbog svoje traume, straha i ograničenih mreža podrške. Trgovci ljudima mogu ponuditi lažna obećanja o sigurnosti, zaštiti ili izlazu, ali umjesto toga ih podvrgavaju daljnjoj eksploataciji, zarobljavajući ih u krugu zlostavljanja.

- ⇒ **Neobrazovanost:** Ograničen pristup obrazovanju može dovesti do toga da osobe slabije poznaju svoja prava i lakše ih prevare trgovci ljudima koji nude prilike za bolji život kroz obrazovanje ili zapošljavanje. Takođe trgovci ljudima koriste nizak nivo obrazovanja žrtava i na taj način ih lakše kontrolišu i manipulišu sa njima.
- ⇒ **Migracije i raseljavanje:** Migranti, izbjeglice i interno raseljena lica često su u rizičnim situacijama, a trgovci ljudima mogu iskoristiti njihovu želju za sigurnošću ili boljim životom na novoj lokaciji.
- ⇒ **Društvena izolacija:** Ljudi koji su društveno izolovani, bez jakih porodičnih ili društvenih veza, mogu biti lakša meta za trgovce ljudima koji nude osjećaj pripadnosti ili prijateljstvo.
- ⇒ **Zloupotreba opojnih sredstava:** Osobe koje se bore sa problemima zloupotrebe opojnih sredstava mogu biti prisiljene ili primorane da uđu u situacije trgovine ljudima u zamjenu za drogu ili druge supstance.
- ⇒ **Mladi i neiskusno:** Mlade i neiskusne osobe, posebno tinejdžeri i djeca, podložniji su manipulaciji i mogu im nedostajati svijest i životno iskustvo da prepoznaju znakove trgovine ljudima.
- ⇒ **Pravni status:** Migranti bez dokumenata ili neregularni migranti mogu biti u opasnosti, jer trgovci ljudima mogu zaprijetiti da će ih prijaviti vlastima ili koristiti njihov imigracioni status kao sredstvo kontrole.
- ⇒ **Rod i LGBTQ+ identitet:** Rodno zasnovana diskriminacija i homofobija mogu učiniti žene i LGBTQ+ osobe ranjivijim na trgovinu ljudima radi seksualne eksploatacije ili prisilnog rada.
- ⇒ **Fizički ili mentalni invaliditet:** Osobe sa invaliditetom mogu biti na meti zbog svojih uočenih ograničenja, zbog čega više zavise od trgovaca ljudima u pogledu njege i podrške.

PRAVA ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

PRAVO NA IDENTIFIKACIJU:	Ovo pravo osigurava da žrtve budu prepoznate i zvanično identifikovane kao takve. To je prvi korak u pružanju potrebne podrške i zaštite.
PRAVO NA INFORMACIJU:	Žrtvama se moraju pružiti jasne i lako razumljive informacije o njihovim pravima, dostupnim uslugama podrške i pravnim postupcima. To ih osnažuje da donose informisane odluke o svojoj situaciji.
PRAVO NA TUMAČA:	Pristup tumačima koji razumiju kulturološke specifičnosti, nijanse i potencijalne predrasude, kao i jezik i sredinu iz kojih žrtve dolaze od suštinskog je značaja. Efikasna komunikacija je ključna kako bi se osiguralo da žrtve mogu tačno izraziti svoje potrebe i iskustva.
PRAVO NA PRAVNU POMOĆ:	Bez obzira na finansijsku situaciju ili socijalni status, žrtve bi trebale imati pristup pravnoj pomoći. To pomaže u zaštiti njihovih zakonskih prava i interesa tokom pravnih postupaka.
PRAVO NA ZAŠTITU PRIVATNOSTI I SIGURNOSTI:	Svim žrtvama treba pružiti mjere za zaštitu njihove privatnosti i sigurnosti. To je ključno za njihovu dobrobit i zaštitu od daljnje štete.
PRAVO NA ZAŠTITU SVJEDOKA I DA SE PREMA NJIMA POSTUPA S POŠTOVANJEM I DOSTOJANSTVOM:	Postupanje sa žrtvama sa poštovanjem i dostojanstvom temeljni je aspekt osiguranja njihovog emocionalnog i psihološkog blagostanja. Ovo pravo naglašava važnost saosjećajnog i podržavajućeg pristupa.
PRAVO NA ZAŠTITU FIZIČKOG INTEGRITETA:	Zaštita fizičke sigurnosti i dobrobiti žrtava je najvažnija. To može uključivati mjere za zaštitu žrtava od štete i nasilja.
PRAVO NA USLUGE POMOĆI:	Žrtve kojima je potrebna medicinska i psihološka njega trebaju dobiti ove usluge bez diskriminacije. Ove usluge su ključne za pomoć žrtvama da se oporave od fizičke i psihološke traume koju su možda pretrpjele.
PRAVO NA NAKNADU ŠTETE:	Žrtve koje ispunjavaju kriterije za naknadu štete trebaju imati pristup istoj, bez obzira na njihove lične karakteristike. Naknada može pomoći žrtvama da ponovo izgrade svoje živote i riješe štetu koju su pretrpjele.
NEPROCESUIRANJE I NEKAŽNJAVANJE OSOBA KOJE SU ŽRTVE TRGOVINE:	Žrtve ne treba krivično goniti ili kažnjavati zbog njihove umiješanosti u trgovinu ljudima. Ovaj princip priznaje da oni nisu kriminalci, nego osobe koje su iskorištavane i zlostavljane.
PERIOD ZA REFLEKSIJU, DOZVOLA ZA PRIVREMENI I HUMANITARNI BORAVAK:	Ove odredbe žrtvama nude period za refleksiju i podršku kako bi se oporavile i trebale bi biti dostupne svim žrtvama, bez obzira na lične osobine. Dozvole za privremeni boravak pružaju pravni status tokom ovog perioda.
REPATRIJACIJA I GARANCIJE NEPONAVLJANJA:	Sve žrtve trebaju dobiti jednak pristup uslugama repatrijacije i zaštite od ponovne trgovine ljudima. Ove mjere su od vitalnog značaja za njihovu sigurnost i sprečavanje ponovne eksploatacije.
PRAVO NA NESARADNJU SA POLICIJOM:	Ovo pravo osigurava da žrtve ne budu pod pritiskom ili kažnjene zbog nesaradnje sa policijom. Prepoznaje da žrtve mogu imati valjane razloge da odmah ne učestvuju u istragama, kao što je strah od odmazde.

PRAVA ŽRTVE U KRIVIČNOM POSTUPKU

PRAVA ŽRTVE TOKOM ISTRAGE	PRAVA ŽRTVE TOKOM KRIVIČNOG POSTUPKA	PRAVA ŽRTVE NAKON PRESUDE
<p>Pravo na informaciju: Žrtve imaju pravo da budu informisane o napretku istrage, uključujući pravovremene informacije o statusu njihovog predmeta.</p>	<p>Pravo na informaciju: Žrtve treba informisati o sudskim postupcima, uključujući datum suđenja, lokaciju i sve promjene u rasporedu. To uključuje i informacije o pravu na naknadu štete.</p>	<p>Pravo na naknadu štete: žrtve imaju pravo tražiti nadoknadu štete ili gubitaka koje su pretrpjele zbog krivičnog djela. Zahtjev za naknadu štete je prvi korak u ostavarivanju prava, a pravna pomoć treba da žrtvi bude pružena do trenutka izvršenja odluke o naknadi štete.</p>
<p>Pravo na zaštitu: Žrtve treba zaštititi od zastrašivanja, uznemiravanja i odmazde tokom istrage. To može uključivati mjere za zaštitu njihove sigurnosti i privatnosti.</p>	<p>Pravo na zaštitu: Sud treba preduzeti mjere da zaštiti žrtve od potencijalne štete ili zastrašivanja tokom suđenja, što može uključivati omogućavanje žrtvama da svjedoče iz posebne prostorije, iza paravana ili putem video linka.</p>	<p>Pravo na informaciju o presudi: Žrtve imaju pravo da budu informisane o presudi, uključujući trajanje izrečene kazne.</p>
<p>Pravo na saslušanje: Žrtve imaju pravo da pruže informacije, podijele svoje brige i da se njihovi stavovi razmotre tokom istrage. Treba ih tretirati s poštovanjem i empatijom.</p>	<p>Pravo na saslušanje: Žrtve imaju pravo da svjedoče i budu unakrsno ispitane. One trebaju da imaju priliku da daju izjavu i svjedoče o uticaju koji je iskustvo trgovne ljudima i pretrpljene traume imalo na njih.</p>	<p>Pravo na usluge podrške: Pristup uslugama podrške i programima pomoći žrtvama treba biti omogućen kako bi se pomoglo žrtvama da se nose s posljedicama krivičnog djela.</p>
<p>Pravo na informisanu odluku: Žrtve imaju pravo da dobiju sve relevantne informacije o pravnom postupku, njihovoj ulozi svjedoka i potencijalnim posljedicama svjedočenja. Informacije im treba iznijeti na jasan i razumljiv način.</p> <p>Žrtve bi trebale biti u mogućnosti da donesu odluku da li će svjedočiti ili ne bez ikakve prisile, pritiska ili zastrašivanja. Njihova odluka treba biti potpuno dobrovoljna.</p>	<p>Pravo na pravnu pomoć / zastupanje Žrtve imaju pravo na pravnu pomoć/ zastupanje tokom suđenja, ili mogu izabrati da ih zastupa advokat po vlastitom izboru.</p>	

PRAVA ŽRTVE U KRIVIČNOM POSTUPKU

Pravo na usluge podrške: Pristup uslugama podrške i programima pomoći žrtvama treba biti omogućen kako bi se žrtvama pomoglo od identifikacije do potpune resocijalizacije. Svi raspoloživi resursi trebaju se staviti na raspolaganje žrtvi, a ne samo zaštita u sigurnoj kući, jer se jedino kroz sveobuhvatnu podršku može omogućiti resocijalizacija žrtava.

Pravo na zaštitu od diskriminacije: Pravni sistem treba sve žrtve tretirati jednako, bez obzira na njihove lične osobine, kao što su spol, starost, nacionalnost, rasa, etnička pripadnost, seksualnost ili druge karakteristike. Treba primijeniti antidiskriminacijske principe kako bi se osiguralo da sve žrtve dobiju isti nivo zaštite, podrške i pristupa pravdi.

Pravo na privatnost: Privatnost žrtve treba biti zaštićena, a njeni lični podaci ne smiju se otkrivati bez njenog pristanka.

Žrtve koje imaju višestruke ranjivosti, kao što je maloljetna žrtva trgovine ljudima ili osoba s invaliditetom koja doživljava nasilje u porodici, zahtijevaju poseban pristup koji će uzeti u obzir njihove specifične potrebe i iskustvo, te im na osnovu toga pružiti adekvatnu podršku kako bi se osigurala njihova dobrobit, prava i potrebe.

Primjena principa nekažnjavanja: Protiv žrtve trgovine ljudima koju je trgovac ljudima prisilio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela neće se pokrenuti krivični postupak, ako je takvo ponašanje bilo direktna posljedica statusa žrtve trgovine ljudima

Žrtve trgovine ljudima imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć od prvog razgovora sa tužilaštvom i policijom, a tužilaštvo i policija su dužni da žrtvu o tom pravu pouče i osiguraju joj da pristupi besplatnoj pravnoj pomoći. Potencijalna žrtva trgovine ljudima ima pravo da bude obaviještena o svojim pravima na način koji razumije, da joj se pruži besplatna pravna pomoć i druga prava predviđena zakonom o krivičnom postupku i standardima za zaštitu žrtava trgovine ljudima.

Pravni savjetnik usmeno savjetuje žrtvu i upoznaje je sa njenim pravima i prisustvuje davanju izjava pred bilo kojim nadležnim organima koji odlučuju o njenim pravima i obavezama.

Tokom krivičnog postupka, punoljetna potencijalna žrtva trgovine ljudima može imati zastupnika koji će djelovati u njeno ime i za njen račun, preduzimajući radnje usmjerene na zaštitu njenih prava i interesa tokom krivičnog postupka koje se odnose na izvršenje imovinskih zahtjeva ili naknadu materijalne i nematerijalne pomoći.

Ako je žrtva trgovine ljudima dijete, za angažovanje zastupnika u određenom postupku potrebna je pisana saglasnost nadležnog Centra za socijalnu zaštitu i imenovanog staratelja. Ova saglasnost ovlašćuje zastupnika da u tom postupku preduzme neophodne radnje za zaštitu specifičnih prava i interesa maloljetne potencijalne žrtve trgovine ljudima.

Ova brošura nije zamišljena kao pravni savjet i ne zamjenjuje traženje pravnog savjeta.

AKO IMATE PITANJA ILI VAM TREBA POMOĆ I PODRŠKA, KONTAKTIRAJTE:

RELEVANTNI KONTAKTI

MUP – 122

SIPA – 080 020 505

CENTAR ŽENSKIH PRAVA - +387 32 40 20 49; +387 60 31 11 922

BOS

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Vijeće Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

Ova brošura je finansirana doprinosima država članica Vijeća Evrope u okviru Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu (2022–2025), u okviru projekta Vijeća Evrope "Jačanje akcije protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini". Mišljenja iznesena u ovoj brošuri su autorova i ne odražavaju nužno službenu politiku Vijeća Evrope.